

standaardwerk over otitis media acuta voor de komende jaren. Het belang van het tympanogram voor de prognose is aannemelijk gemaakt en verdient nadere studie in een volledig cohort van kinderen met otitis media. Het is dan wel zaak die tympanometrie in de huisartspraktijk uit te voeren, de kinderen langdurig te vervolgen en het ouders en deelnemende huisartsen gemakkelijk te maken deel te nemen.

Een globale en voorzichtige conclusie van de auteurs is dat de pathogenese en de prognose van otitis media vooral bepaald wordt door kenmerken van het kind. Een kind is dan meer of minder bevattelijk voor oorontstekingen. Deze zeer aardse veronderstelling spreekt meer aan dan al te eenvoudige verhalen over trilharen, virussen en immunoglobulines.

De huisartsenwereld heeft er weer een vakman bij.

N.P. van Duijn

The European study of referrals from primary care to secondary care. Report to the concerted action committee of health services research for the European community [Occasional paper 56]. London: The Royal College of General Practitioners, 1992.

Dit *occasional paper* van het *British Journal of General Practice* is geheel gewijd aan de resultaten van een vergelijkende studie naar verwijzingen in vijftien Europese landen. Gedurende vier weken registreerden 1500 huisartsen 860.000 contacten en 44.000 verwijzingen.

Methodisch kent een dergelijke studie nogal wat problemen. Zoals in de meeste studies in de huisartspraktijk treedt een selectie op van de meer enthousiaste huisartsen die bereid zijn te registreren. Er is een 'noemer'-probleem: in veel landen kent men geen systeem van een vast aantal ingeschreven patiënten per huisarts, zodat de resultaten niet gekoppeld kunnen worden aan patiëntenaantallen. Men heeft dit opgelost door de verwijzingen per 1000 consulten als maat te hanteren.

De studie levert een forse variatie op in het handelen van huisartsen in verschillende landen. Een deel van de variatie is verklaarbaar door verschillen in de structuur van de gezondheidszorg: de toegang tot specialisten is een aantal landen geheel vrij, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk en Nederland, waar het leeuwendeel van de verwijzingen via de huisarts verloopt. In enkele landen functioneren kinderartsen en gynaecologen als eerstelijns-artsen. België neemt een aparte positie in: daar bestaat een forse competitie zowel met de specialisten als onder de huisartsen zelf. De gemiddelde praktijkgrootte is 630 patiënten per huisarts

en bijna de helft van het aantal contacten bestaat uit visites. Er wordt in België vrij weinig verwezen.

Interessant zijn ook de culturele verschillen. Zo zijn huisartsen in Duitsland 'doenerig': ze zien bijna tweemaal zoveel patiënten per week als hun Nederlandse collega's, ze verwijzen zeer veel en zeggen in hun verwijsgedrag relatief weinig beïnvloed te zijn door de patiënt. Dit in tegenstelling tot de Nederlandse huisarts, die van alle collega's de meeste invloed aan de patiënt toekent bij de beslissing om te verwijzen. Daarbij moet men zich realiseren dat de patiënteninvloed niet objectief gemeten is, doch door de huisarts is geregistreerd. Het bevestigt het wat stereotiepe (zelf)beeld van de Nederlandse huisarts als onderhandelaar en de Duitse huisarts als autoriteit.

Ook het verwijspatroon varieert per land. In de meeste landen vinden de meeste verwijzingen plaats naar de chirurg. In Frankrijk en Italië is echter de cardioloog de favoriete specialist, in Denemarken de dermatoloog en in Nederland de KNO-arts. De bijna spreekwoordelijke traagheid van de Britse tweede lijn wordt in deze cijfers nog eens bevestigd.

De onderzoekers hebben geprobeerd van een aantal mogelijke factoren de invloed op verwijsgedrag vast te stellen: leeftijd en ervaring van de huisarts, praktijkvorm en afstand tot het ziekenhuis bleken geen verklaring op te leveren.

Uit de studie wordt duidelijk dat de Nederlandse huisarts een sterke positie heeft: het grootste aantal patiënten per praktijk, een systeem van vast ingeschreven patiënten, een vrij belangrijke en gelegitimeerde poortwachtersfunctie en een goed georganiseerde opleiding.

De studie heeft interessante profielen van de huisartsgeneeskunde per land opgeleverd. Er bestaat een aanzienlijke variatie op bijna al de onderzochte aspecten, zonder dat aan te nemen valt dat er sprake is van een ander morbiditeitspatroon in de bevolking en een directe relatie met de uiteindelijke gezondheidstoestand. Na een dergelijk oriënterend en per definitie wat oppervlakkig onderzoek ligt de volgende stap in vergelijkend onderzoek voor de hand: een patiëntgebonden onderzoek naar klachten, diagnoses en meer gedetailleerd huisartsgeneeskundig handelen in de verschillende Europese landen.

Hans Grundmeijer

Kinderorthopaedie. Pluis of niet pluis. Een leidraad voor de eerstelijns gezondheidszorg Visser JD. Groningen: Styx (Postbus 1344, 9701 BH), 1991; 115 bladzijden, prijs NLG 74,20. ISBN 90-72371-31-3.

Gids voor alcohol- en drugszorg Bootsma M, De Jong A, Otto M, red. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992; 261 pagina's, prijs NLG 57,50. ISBN 90-313-1270-3.

Interne geneeskunde 10e herz. dr. Den Ottolander GJH. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992; 820 pagina's, prijs NLG 112,50. ISBN 90-313-1161-8.

Seksuologie voor de arts Slob AK, Vink CW, Moors JPC, Everaerd W. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992; 306 pagina's, prijs NLG 72,50. ISBN 90-313-1286-X.

Adresgids ouderenzorg 1992 Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992; 235 pagina's, prijs 57,50, bij abonnement NLG 45,—. ISBN 90-313-1271-1.

Anticonceptiegebruik in Nederland. Ontwikkeling en vooruitzicht Van Delft M, Ketting E. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992; 95 pagina's, prijs NLG 27,50. ISBN 90-313-1465-X.

Leerboek reumatologie Breedveld JWJ, Bijlsma FC, Dequeker J, et al. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992; 339 pagina's, prijs NLG 87,50. ISBN 90-313-1144-8.

Het Medisch Jaar 1992 Van Es JC, Mandema E, Olthuis G, Verstraete M. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 1992; 405 pagina's, prijs NLG 129,—. ISBN 90-313-1276-2.

HIV and AIDS Moss A. Oxford: Oxford University Press, 1992; 104 pagina's, prijs GBP 10,50. ISBN 0-19-262216-1.

Voorlichten, je doet het zo. Lesboek patiëntenvoorlichting voor doktersassistenten Feller E m.m.v. Baane C, Tielen L. Assen: Van Gorcum, 1992; VIII + 96 pagina's, prijs NLG 27,50. ISBN 90-5218-029-6.

Voorlichten, je doet het zo. Docenthandleiding bij het lesboek patiëntenvoorlichting voor doktersassistenten Feller E, Baane C. Assen: Van Gorcum, 1992; VIII + 48 pagina's, prijs NLG 10,—. ISBN 90-5218-031-8.

Locoregionale anesthesie De Lange JJ, red. Utrecht: Bunge, 1992; 145 pagina's, prijs NLG 44,50. ISBN 90-6348-017-2.